

УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА ДОСУДОВОМУ РОЗСЛІДУВАННІ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

ЦИГАНЮК Юлія Володимирівна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

КОПАНЧУК Володимир Олександрович - доктор наук з державного управління, кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ТУРОВЕЦЬ Юрій Миколайович - кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, професор кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

УДК 343.131.5

DOI 10.32782/EP.2023.1.18

Излагаются правовые основы и перспективы развития Адвокатуры Украины в свете правовой реформы в государстве. Рассмотрены процессуально-правовые и криминалистические вопросы о целесообразности участия защитника в проведении не только следственных (розыскных) действий, но и при производстве негласных следственных (розыскных) действий при расследовании уголовных правонарушений «коррупционной направленности», а также обоснована необходимость эффективного сотрудничества работников следственных органов и суда, экспертов и криминалистов, а также адвокатов для качественного и объективного выполнения задач уголовного производства и улучшения инновационной политики Украины. Сформирована и высказана собственная (авторская) позиция относительно обязательного назначения защитника по делу и возможных оснований отказа подозреваемого от участия адвоката, или назначения другого защитника. Рассмотрена возможность расширения уже существующих прав защитника путем участия защитника не только в проведении процессуальных действий, но и при проведении правоохранительными органами оперативно-тактических мероприя-

тий. Даны предложения по улучшению криминалистической методики расследования коррупционных преступлений. Раскрывается значение и место этих новелл в системе права, уголовном процессе и криминалистике в целом. Сделаны выводы и даны рекомендации относительно согласованного применения норм действующего законодательства в практической деятельности эксперта, криминалиста, следователя (детектива) и адвоката. Обращено внимание на необходимость дальнейшего научного сотрудничества ученых, специалистов в области материального и процессуального права.

Ключевые слова: коррупция, уголовный процесс, криминалистика, правоохранительные органы, досудебное расследование, уголовное производство, адвокат

Постановка проблеми

Корупційні правопорушення є специфічним явищем кримінальної протиправної діяльності, яке постійно розвивається з неминучим розвитком та удосконаленням технічного прогресу, нерозривно поєднане із політичною ситуацією та господарською діяльністю країни в цілому, а також державотворчими функціями посадовців. Саме

тому на всіх етапах розвитку незалежності України надавалося першочергове значення вдосконаленню гарантій реально-го здійснення прав громадян, зміцненню правопорядку та законності. Законодавець України неодноразово звертав увагу громадян та населення держави на необхідність неухильного дотримання норм Конституції України, ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів, законів та підзаконних актів у всіх сферах діяльності держави.

Вирішенню зазначених завдань підпорядкована діяльність не тільки державних структур, але й адвокатури України. Ми вважаємо, вона покликана сприяти охороні прав та законних інтересів громадян та організацій, здійсненню правосуддя, дотриманню та зміцненню законності і права, вихованню молоді України у дусі точного та неухильного дотримання законів, дбайливого ставлення до національного надбання, виконання вимог дисципліни праці, формувати повагу до прав, честі та гідності інших осіб, а також, у першу чергу, цей «недержавний самоврядний інститут [повинен] забезпечувати здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі» (стаття 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність») [1].

Значну юридичну допомогу, передбачену ст. 131-2 Конституції України [2], адвокати надають громадянам у процесі реалізації ними конституційних прав. Зокрема, права підозрюваного (обвинуваченого) на захист. Беручи участь у якості захисників у кримінальних провадженнях на стадії досудового розслідування та в суді, вони використовують для відстоювання прав та законних інтересів громадян весь арсенал наданих їм законом засобів та способів захисту.

Це покладає особливу відповідальність на правоохоронні органи щодо проведення якісного та легітимного досудового розслідування у кримінальних провадженнях категорії «корупційні правопорушення», повного та неупередженого збору доказової бази, реалізації конституційного права осіб на захист, що не є можливим без суво-

рого дотримання процедури законності. В цьому і полягає **актуальність** проблеми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Питанням діяльності адвокатів у кримінальному процесі, підвищення її ефективності присвячено роботи М. Бідюка, А. Бірюкової, О. Бойка, Т. Вільчик, Т. Варфоломєєвої, О. Кривецького, Н. Мамченко, А. Мельниченка, Б. Миколайчука, А. Романюка, Л. Удалової, В. Шевчука, К. Хлабистової та інших. Порушені цими вченими проблеми мають величезне теоретичне та практичне значення, сприяють підвищенню рівня правосуддя, виконання адвокатами професійного обов'язку.

Разом з тим, глибоко та всебічно аналізуючи процесуальні аспекти діяльності адвоката-захисника, вчені та практичні працівники по суті обійшли увагою участь захисника на досудовому розслідуванні корупційних правопорушень.

Мета статті – на підставі проведеного теоретичного аналізу та власного практичного досвіду розглянути процесуально-правові питання участі захисника на досудовому розслідуванні корупційних правопорушень, а також обґрунтувати необхідність ефективної співпраці працівників слідчих органів, прокуратури, суду та адвокатури України для якісного та об'єктивного виконання завдань кримінального провадження і покращення інноваційної політики України загалом.

Виклад основного матеріалу

Учасність захисника на стадії досудового розслідування є одним із засобів реалізації права підозрюваного на захист. Надаючи юридичну допомогу підозрюваному та захищаючи його інтереси, захисник у той же час допомагає слідчому (детективу) всебічно, повно та об'єктивно дослідити обставини справи, з'ясувати мотиви скоєння кримінального правопорушення, глибше вивчити особу підозрюваного, правильніше оцінити всю сукупність доказів, запобігти оголошенню необґрунтованої підозри та притягнення невинуватого до

кримінальної відповідальності. Діяльність захисника, таким чином, є однією з умов дотримання законності на стадії досудового розслідування, що сприяє підвищенню її якості.

Важливе значення, яке надається нашою державою діяльності захисника у кримінальному процесі, проявилось у розширенні Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» участі захисника у кримінальному судочинстві [3]. Так, у Кримінальному процесуальному кодексу України (далі – КПК України) у статті 45, зазначено, що захисником є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [4].

Проте можливе й інше визначення поняття «захисника» у кримінальному процесі – це учасник кримінального провадження, уповноважений у передбаченому законом порядку здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), і надавати їм необхідну юридичну допомогу. Завдання захисника полягає у найбільш ефективному використанні всіх указаних у законі способів і засобів з метою з'ясування обставин, які спростовують підозру, обвинувачення, реабілітують підзахисного або пом'якшують його відповідальність [5, с.153].

Аналізуючи загальні правила участі захисника у кримінальному провадженні (стаття 46 Кримінального процесуального кодексу України) та обов'язки захисника (стаття 47 Кримінального процесуального кодексу України), необхідно зазначити, що законодавець досить чітко окреслив основні можливості участі захисника у кримінальному процесі, проте, на нашу точку зору, вони не є вичерпними та конкретизованими, що може створює певні прогалини в трактуванні реалізації прав захисника в кримінальному провадженні [6].

Також законодавець значно розширив коло обов'язкової участі захисника на стадії досудового розслідування, збільшив кількість випадків допуску його з моменту повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Участь захисника посилює гарантії охорони прав та законних інтересів особи на стадії досудового розслідування та підвищує відповідальність слідчого (детектива) щодо забезпечення прав підозрюваного на захист (ст. 59 Конституції України).

Так, слідчий (детектив) зобов'язаний: а) роз'яснити підозрюваному (при повідомленні про підозру у вчиненні кримінального правопорушення та при оголошенні про закінчення досудового розслідування) його право мати захисника; б) забезпечити участь захисника, коли його участь за законом є обов'язковою; в) запросити захисника особисто та через осіб, близьких підозрюваному, в усіх випадках, якщо підозрюваний про це просить; г) створити реальні умови для використання захисником усіх наданих йому законом прав та засобів для здійснення його функцій.

Вирішення питання про запрошення захисника, так само як і вибір конкретної особи адвоката для захисту своїх прав та інтересів, належить підозрюваному (обвинуваченому). Тому вважаємо за доцільне розглядати як грубе порушення закону спроби окремих слідчих (детективів), що зустрічаються іноді на практиці, при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, намагання умовити підозрюваного відмовитися від запрошення захисника. Така відмова допустима лише за ініціати-

ви самого підозрюваного, що передбачено законодавцем у статті 54 КПК України, а також прокоментовано Верховним Судом України у пункті 8 постанови Пленуму від 24 жовтня 2003 року № 8: «Відмова від захисника можлива на будь-якій стадії процесу лише за ініціативою підсудного. Вирішуючи питання про прийняття такої відмови, суд має з'ясувати, чи не є вона вимушеною (наприклад, у зв'язку з неявкою захисника в судове засідання) і як у подальшому підсудний здійснюватиме свій захист – самостійно чи за допомогою іншого захисника. Встановивши вимушеність відмови, суд вживає передбачених законом заходів до забезпечення участі захисника у справі» [7].

Вимога підозрюваного мати певного захисника є цілком законною. Це бажання є природним та психологічним, оскільки будь-яка людина прагне довірити захист своїх інтересів тільки тій особі, якій вона довіряє і вірить у її здатність надати дієву та кваліфіковану допомогу. Саме тому закон надає право запросити захисника самому підозрюваному, його законному представнику, а також іншим особам за дорученням чи за згодою підозрюваного (стаття 48 КПК України). Для участі у справі у якості захисника зазвичай запрошується адвокат, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально, або через адвокатське бюро, або через адвокатське об'єднання. Адвокати всіх зазначених видів діяльності є членами адвокатури України. Якщо підозрюваний перебуває під вартою, про бажання запросити захисника слідчий (детектив) повідомляє родичам чи іншим особам, яких назве підозрюваний. Ті або запрошують адвоката, уклавши з ним договір, або звертаються до відповідного органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги. Неповнолітньому підозрюваному, а також німим, глухим, сліпим та іншим особам, які через свої фізичні чи психічні вади не можуть самі здійснювати право на захист, захисника запрошують законні представники. Слідчий (детектив) повинен заздалегідь повідомити їх про необхідність захисника. Таким чином,

за загальним правилом запрошують захисника зацікавлені у цьому особи.

Проте у деяких випадках слідчий (детектив) зобов'язаний вжити заходів до запрошення захисника та забезпечити його своєчасну явку, якщо підозрюваний немає можливості ані доручити комусь запросити його, ані зробити це, а тому звертається з таким проханням до слідчого (детектива) (ст. 48 КПК України). За наявності такого клопотання підозрюваного участь захисника у справі є обов'язковою. Це впливає із статті 59 Конституції України, згідно з якою кожен має право на професійну юридичну допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав, а відповідно до цього: слідчий (детектив) зобов'язані забезпечити підозрюваному можливість захищатися встановленими законом засобами та способами від повідомленої йому підозри.

Обов'язковість участі захисника у справі залежить не лише від волевиявлення підозрюваного, але й визначається кримінальним процесуальним законом, який вказує ті випадки, коли участь захисника є обов'язковою. Зокрема, до цих випадків належать: недосягнення підозрюваним повноліття; можливість застосування примусових заходів виховного характеру; примусових заходів медичного характеру або вирішується питання про їх застосування; у випадку наявності психічних вад, що позбавляють підозрюваного можливості захищатися; незнання ним мови, якою ведеться судочинство, а також у випадку реабілітації померлої особи, щодо осіб, відносно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження; у разі укладання угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості. Окрім того, участь захисника є завжди обов'язковою у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів.

У будь-якому з цих випадків, якщо підозрюваний, його законні представники чи інші особи не змогли запросити адвоката, слідчий (детектив) зобов'язаний поставити питання перед відповідним Центром з

надання безоплатної вторинної правової допомоги щодо призначення захисника у справі. Для цього слідчий (детектив) надсилає листа у відповідний Центр, який зазвичай і надає адвоката. Оплата участі адвоката на стадії досудового розслідування визначається Порядком оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, а також у відповідності до Методики обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, затверджені постановою Кабінету Міністрів України «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу»[8].

Особа, яка допускається як захисник – адвокат, є суб'єктом кримінально-процесуальної діяльності, який користується рівним обсягом процесуальних прав та зобов'язаний використовувати всі зазначені у законі засоби та способи захисту для з'ясування обставин, що виправдовують підозрюваного або пом'якшують його відповідальність, та надавати підозрюваному необхідну юридичну допомогу (стаття 47 КПК України).

Виходячи з того, що захисник зобов'язаний з'ясувати лише позитивні для підозрюваного обставини, діяльність його має дещо односторонній характер. Тому все, що може в результаті діяльності захисника погіршити становище підозрюваного, суперечить процесуальній сутності функції захисту. Захисник не має права діяти на шкоду законним інтересам підозрюваного. Останній у будь-який момент може відмовитись від послуг захисника, якщо, на думку підозрюваного, той недостатньо активно його захищає та запросити іншого. Однак це не означає, що захисник є «цілковитим» представником підозрюваного, хоч і захищає його, а не свої інтереси. Будучи самостійним учасником кримінального процесу, захисник на стадії досудового розслідування не пов'язаний точкою зору підозрюваного про шляхи та засоби досягнення цілей захисту. Тому не виключено, що в окремих випадках між підозрюваним та захисником може виникнути колізія щодо

процедури та методів доведення тих чи інших обставин, а також щодо обраної позиції захисту. Оскільки адвокат не має права відмовитися від прийнятого на себе захисту (стаття 47 КПК України), то він має заздалегідь роз'яснити свою позицію підзахисному. У випадку, коли домовленості досягнуто не буде, підозрюваний, як нами зазначалося вище, вправі запросити іншого адвоката як захисника. Окрім того, адвокат не може прийняти доручення вести захист, а прийнявши його, підлягає заміні, якщо виявиться, що він перебуває у родинних відносинах з кимось із осіб, які беруть участь у розслідуванні, якщо сам адвокат раніше брав участь у цьому провадженні як суддя, слідчий, експерт тощо, або якщо він уже здійснює у цій справі захист іншого підозрюваного, інтереси якого суперечать інтересам підозрюваного, який звернувся по допомогу до нього.

Допущений на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень корупційної спрямованості захисник має право: мати побачення з підозрюваним наодинці; знайомитися з усіма матеріалами кримінального провадження та виписувати з нього необхідні відомості; подавати докази; обговорювати з підозрюваним позицію по справі та заявляти клопотання; заявляти відводи слідчому (детективу), прокурору, експерту, фахівцю, перекладачеві; скласти та подавати скарги на дії та рішення слідчого (детектива) та прокурора, що обмежують права захисника та підозрюваного; бути присутнім при допитах підозрюваного та при провадженні інших слідчих (розшукових) дій, що виконуються за його клопотаннями або клопотаннями підозрюваного.

Реалізуючи названі права щодо участі у провадженні, захисник на стадії досудового розслідування або самостійно вчиняє дії, спрямовані на спростування оголошеної підозри та пом'якшення відповідальності підозрюваного (заявляє клопотання, подає докази, ставить питання учасникам слідчої (розшукової) дії, при проведенні якої він присутній), або надає необхідну юридичну допомогу підозрюваному, коли той сам використовує надані йому законом права (на-

приклад, допомагає підозрюваному ознайомитись із матеріалами кримінального провадження, сформулювати та письмово викласти клопотання про доповнення досудового розслідування, розібратися по суті повідомленої підозри та юридичної кваліфікації дій підозрюваного).

Важливе значення для надання юридичної допомоги підозрюваному має реалізація захисником права на його побачення з підозрюваним. Воно є умовою встановлення довірчих відносин між ними. В особистій бесіді захисник з підозрюваним обмінюються думками щодо лінії поведінки, обговорюють характер клопотань, які необхідно заявити, з'ясовують позицію, яку займає кожен із них та яка визначає лінію поведінки в подальшому.

Успіх діяльності захисника на стадії досудового розслідування залежить не тільки від його сумлінності та ініціативи у використанні всіх законних засобів та способів захисту, а й від ставлення слідчого до дотримання вимог закону про забезпечення права підозрюваного на захист. Ми вважаємо, що слідчий (детектив) зобов'язаний уважно та своєчасно розглядати клопотання захисника та створювати реальні умови для здійснення ним своєї процесуальної функції. Адвокат, у свою чергу, на наш погляд, для успішної реалізації функції захисту повинен бути обізнаним з теоретичними та практичними аспектами розслідування корупційних кримінальних правопорушень.

Вивчення та узагальнення адвокатської практики показує, що на сьогодні більшість теоретичних та практичних аспектів розслідування корупційних кримінальних правопорушень залишаються недослідженими, а саме: кореляційні взаємозв'язки між елементами зазначеного виду правопорушень, особливості виявлення ознак останніх, слідчо-методологічні та організаційно-тактичні проблеми початку кримінального провадження вказаної категорії, типові слідчі ситуації та алгоритми їх вирішення, організація і планування розслідування, тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, проблеми розробки та

застосування тактичних операцій. Таким чином, аналіз та узагальнення практичної сторони участі захисника при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень в умовах сучасних реалій носять неабиякий актуальний характер та є доцільними у сьогоденній юридичній практиці. У зв'язку із цим слушно зазначають науковці Є. Лук'янчиков та В. Лук'янчикова, що для формування криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень важливого значення набуває криміналістична характеристика таких кримінальних правопорушень [9].

Ми підтримуємо думку В. Шевчука, що в практичному аспекті криміналістична характеристика корупційних кримінальних правопорушень сприяє правильному вибору не лише слідчим (детективом, прокурором) найбільш оптимальних напрямків розслідування як у цілому, так і на окремих його етапах [10, с. 156], але й побудові адвокатом, у зв'язку із цим певної позиції захисту, тобто остання розглядається як своєрідний орієнтир, на який потрібно рівнятися під час вирішення конкретних завдань, висування слідчих версій, планування наступної адвокатської діяльності у провадженні. Відтак, криміналістична характеристика корупційних кримінальних правопорушень виступає інформаційною основою побудови і формування оптимальної адвокатської позиції у побудові захисту підозрюваного у скоєнні цього виду кримінальних правопорушень. У свою чергу, криміналістична характеристика корупційних кримінальних правопорушень як системне утворення передбачає обов'язкове встановлення відносин між її елементами, які існують не ізольовано, а у нерозривному взаємозв'язку, тобто залежать один від одного і є основою для формування типових слідчих ситуацій, слідчих версій, а отже, і позиції перевірки та захисту для адвоката та підозрюваного. Одним із напрямків удосконалення методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень, на наш погляд, виступає виокремлення та дослідження типових слідчих ситуацій та слідчих версій таких кримінальних правопорушень [11, с. 236].

На нашу думку, найбільш оптимальними інформаційними джерелами типізації слідчих ситуацій розглядуваних кримінальних правопорушень є джерело відомостей про факт вчинення таких кримінальних правопорушень, спосіб вчинення кримінального правопорушення та наявність або відсутність відомостей про особу злочинця. Слідчі ситуації, що виникають на початку розслідування корупційних кримінальних правопорушень, у відповідності до позиції науковця В. Шевчука, можна вирізнити такі: 1) факт корупційного кримінального правопорушення виявлено, підозрюваного затримано з речовими доказами «на гарячому» або незабаром після його вчинення; 2) факт такого кримінального правопорушення виявлено, але конкретна особа, запідозрена у його вчиненні, не затримана, вона переховується від слідства. Успішне вирішення таких слідчих ситуацій передбачає проведення оптимального комплексу слідчих розшукових та негласних слідчих розшукових дій, тактичних комбінацій та операцій. Окремого дослідження потребує розробка слідчих версій при розслідуванні таких кримінальних правопорушень. При цьому слід враховувати, що висувуються та перевіряються слідчі версії про: способи, місця вчинення кримінальних правопорушень; осіб, які вчинили це кримінальне правопорушення; місця отримання грошових коштів або інших незаконних вигод тощо [12].

При розслідуванні таких кримінальних правопорушень слідчі версії можуть висуватися: про способи, механізми і систему отримання незаконних вигод, спосіб їх передачі та ін.; про особу яка їх передавала або отримувала, посередників та ін.; про зв'язки передавача та отримувача незаконних вигод та ін.; про умови, що сприяли вчиненню такого кримінального правопорушення та ін. Висувуються та перевіряються й інші слідчі версії. Для перевірки слідчих версій та вирішення слідчих ситуацій, що виникають на кожному із етапів розслідування (початковому, наступному, заключному), планується та проводиться оптимальний комплекс слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових)

дій, тактичних комбінацій та операцій. Тому актуальними є дослідження проблем типових слідчих ситуацій й алгоритмів їх вирішення, організації та планування розслідування, тактики проведення окремих процесуальних і непроцесуальних дій та заходів, а також розробки та застосування тактико-криміналістичних комплексів [13, с. 332–350].

Як **висновок** до статті зазначимо, що, на нашу думку, корупційне правопорушення є досить специфічним явищем кримінальної протиправної діяльності, яке постійно розвивається з неминучим розвитком та удосконаленням технічного прогресу, а також нерозривно поєднане із політичною ситуацією та господарською діяльністю країни в цілому, а також державотворчими функціями посадовців. Саме ця новизна та специфічність, неухильний та постійний розвиток вказаних видів правопорушень вимагають від судових та правоохоронних органів, адвокатури України розроблення та застосування нових засобів та методів у їх виявленні і фіксації для подальшого невід'ємного використання у проведенні ефективного розслідування, встановленні та притягненні винних осіб до відповідальності, а також реалізації конституційного права на захист осіб, які є підозрюваними (обвинуваченими) у вчиненні останніх.

Зважаючи на наявність недоліків у цій сфері процесуально-правової та захисної діяльності, вважаємо за актуальні подальші дослідження відповідної спрямованості, адже останні створюватимуть перспективи теоретичних та практичних напрацювань та сприятимуть розв'язанню проблемних питань на цьому напрямку.

Література

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року № 5076-VI (редакція станом на 29.12.2022) [Електронний ресурс] URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2023).

2. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (редакція станом на 01.01.2020) [Електронний ресурс] URL:

<http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 02.02.2023).

3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення окремих положень досудового розслідування в умовах воєнного стану» від 27 липня 2022 року-№ 2462-IX (редакція станом на 27.02.2022) [Електронний ресурс] URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2023).

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України від 13 квітня 2012 року №4651-VI (редакція станом на 05.02.2023) [Електронний ресурс] URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2023).

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко - Х.: Одиссей, 2013. - 1104 с.

6. *Копанчук В. О.* Участь захисника у проведеному судових експертиз як невід'ємний складник реалізації засад кримінального провадження (на прикладі судово-психологічної експертизи) / В. О. Копанчук // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 91 / редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. – Одеса : Гельветика, 2021. – С. 95-103.

7. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» від 24 жовтня 2003 року № 8 (редакція станом на 20.02.2023) [Електронний ресурс] URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 20.02.2023).

8. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу» від 17 вересня 2014 року № 465 (редакція станом на 09.08.2022) [Електронний ресурс] URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 10.02.2023).

9. *Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчикова В. Є.* Криміналістична характеристика в методиці розслідування окремих категорій злочинів. Наукові праці НУ ОЮА. 2017.- С. 237–243.

10. *Шевчук В. М.* Криміналістика: традиції, новації, перспективи : добірка наукових праць. Харків: Право, 2020.1280 с.

11. *Бурбело Б. А.* Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних із корупцією. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2015. 2 (70). С. 233–239.

12. *Шевчук В. М.* Формування та реалізація криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень. / Шевчук В.М.// Юридичний науковий електронний журнал (Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого). № 6/2022.- С.450-455.

13. *Шевчук В. М.* Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації : монографія. Х. : Вид. агенція «Апостиль», 2013. 440 с.

Yu. Tsyganyuk, V. Kopanchuk, Yu. Turovets
**PARTICIPATION OF THE DEFENSE
ATTORNEY IN THE PRE-TRIAL
INVESTIGATION OF CORRUPTION
OFFENSES**

The legal foundations and prospects for the development of the Bar of Ukraine in the light of the legal reform in the state are explained. Procedural-legal and criminological issues regarding the expediency of the participation of the defense attorney in conducting not only investigative (search) actions, but also during the implementation of secret investigative (search) actions during the investigation of «corruption-oriented» criminal offenses are considered, as well as the justified need for effective cooperation of investigative workers bodies and the court, experts and criminologists, as well as lawyers for the qualitative and objective performance of the tasks of criminal proceedings, and the improvement of the innovative policy of Ukraine. Formed and expressed one's own (author's) position regarding the mandatory appointment of a defense attorney in the case and possible grounds for the suspect's refusal to have a lawyer participate, or the appointment of another defense attorney. The possibility of expanding the already existing rights of the defender was considered, through

АНОТАЦІЯ

Викладаються правові основи та перспективи розвитку Адвокатури України у світлі правової реформи у державі. Розглянуто процесуально-правові та криміналістичні питання щодо доцільності участі захисника у проведенні не лише слідчих (розшукових) дій, але і під час здійснення негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування кримінальних правопорушень «корупційної спрямованості», а також обґрунтована необхідність ефективної співпраці працівників слідчих органів та суду, експертів та криміналістів, а також адвокатів для якісного та об'єктивного виконання завдань кримінального провадження, та покращення інноваційної політики України. Сформована та висловлена власна (авторська) позиція щодо обов'язкового призначення захисника у справі та можливі підстави для відмови підозрюваного від участі адвоката, або призначення іншого захисника. Розглянуто можливість розширення вже існуючих прав захисника, шляхом участі захисника не лише у проведенні процесуальних дій, але й під час проведення правоохоронними органами оперативно-тактичних заходів. Надано пропозиції щодо покращення криміналістичної методики розслідування корупційних кримінальних правопорушень. Розкривається значення та місце цих новел у системі права, кримінальному процесі та криміналістики у цілому. Зроблені висновки та надані рекомендації щодо узгодженого застосування норм чинного законодавства у практичній діяльності експерта, криміналіста, слідчого (детектива) та адвоката. Привернуто увагу на необхідність подальшої наукової співпраці вчених, спеціалістів у галузі матеріального та процесуального права.

Ключові слова: корупція, кримінальний процес, криміналістика, правоохоронні органи, досудове розслідування, кримінальне провадження, адвокат

the participation of the defender not only in the conduct of procedural actions, but also during the implementation of operational-tactical measures by law enforcement agencies. Suggestions for improving the forensic methodology of investigation of corruption criminal offenses are provided. The meaning and place of these novels in the legal system, criminal process and criminology as a whole is revealed. Conclusions were made and recommendations were made regarding the coordinated application of the norms of the current legislation in the practical activities of an expert, a criminalist, an investigator (detective), and a lawyer. Attention was drawn to the need for further scientific cooperation of scientists, specialists in the field of substantive and procedural law.

Keywords: corruption, criminal process, criminology, law enforcement agencies, pre-trial investigation, criminal proceedings, lawyer